

- ⁹ Thami GP, Kaur S, Kanwar AJ. Allergic contact dermatitis to henna. *Allergy* 2001;56:1013-4.
- ¹⁰ Nigam PK, Saxena AK. Allergic contact dermatitis from henna. *Contact Dermatitis* 1988;18:55-6.
- ¹¹ Gupta BN, Mathur AK, Agarwal C, Singh A. Contact sensitivity to henna. *Contact Dermatitis* 1986;15:303-4.
- ¹² Devos SA, Valk PGM van der. The risk of active sensitization to PPD. *Contact Dermatitis* 2001;44:273-5.
- ¹³ Simpson-Dent SL, Hunt SH, Davison SC, Wakelin SH. Tattoo dermatitis from primary sensitization to clothing dyes. *Contact Dermatitis* 2001;45:248.

- ¹⁴ Zuuren EJ van, Ginkel CJW van. Grijs en allergisch voor parafenylenediamine – wat nu? *Ned Tijdschr Dermatol Venereol* 2001;11: 81-2.
- ¹⁵ Starr JC, Yunginger J, Brahser GW. Immediate type I asthmatic response to henna following occupational exposure in hairdressers. *Ann Allergy* 1982;48:98-9.
- ¹⁶ Hsu TS, Davis MDP, el-Azhary R, Corbett JF, Gibson LE. Beard dermatitis due to para-phenylenediamine use in Arabic men. *J Am Acad Dermatol* 2001;44:867-9.

Aanvaard op 28 februari 2002

Bijwerkingen van geneesmiddelen

Efedrine en Ephedra in afslankmiddelen en andere producten

C.S.VAN DER HOOFT EN B.H.CH.STRICKER

Efedrine is een sympathicomimeticum dat het centrale zenuwstelsel en het cardiovasculaire systeem stimuleert en een bronchusverwijdende werking heeft. Deze farmacologisch actieve stof is één van de alkaloiden in het kruid *Ephedra* dat als basis dient voor verschillende kruidenproducten, zoals populaire afslankmiddelen.

Bijwerkingen. De Inspectie voor de Gezondheidszorg heeft in 2001 twee meldingen binnengekregen van bijwerkingen die samenhangen met efedrinebevattende afslankmiddelen. De eerste betrof een 32-jarige vrouw die 6 druppels Spray-u-Slank (Swiss, Usselte) per dag gebruikte gedurende 3 dagen en klachten kreeg van hartkloppingen, een opgejaagd gevoel en slaperigheid. Volgens de bijsluiter was de dosis te verhogen tot 20 druppels per dag. De tweede melding betrof een 45-jarige vrouw die na 4 dagen gebruik van Biolean (3 theelepels per dag) (Total Wellness Team, Hoofddorp) heftige hartkloppingen en hevige hoofdpijn kreeg.

Gezien deze signalen is het van belang rekening te houden met de genoemde potentiële bijwerkingen bij het gebruik van efedrinebevattende kruidenproducten. Bij personen met preëxistente cardiovasculaire klachten dient men extra alert te zijn en het gebruik van deze afslankmiddelen af te raden.

Maatregelen in Canada. Onlangs heeft het Ministerie van Volksgezondheid in Canada zelfs een aantal producenten van bepaalde efedrine- en *Ephedra*-bevattende producten verzocht om deze uit de markt te nemen (Health Canada requests recall of certain products containing Ephedra/ephedrine. Persbericht 9 jan 2002. www.hc-sc.gc.ca/english/protection/warnings/2002/2002_01e.htm). Dit gebeurde naar aanleiding van de resultaten van een onderzoek in opdracht van het ministerie, waaruit duidelijk werd dat een aantal van deze pro-

SAMENVATTING

Efedrine is een sympathicomimeticum dat het centrale zenuwstelsel en het cardiovasculaire systeem stimuleert en een bronchusverwijdende werking heeft. Het is één van de alkaloiden in het kruid *Ephedra* dat als basis dient voor verschillende kruidenproducten, waaronder een aantal populaire afslankmiddelen. De Inspectie voor de Gezondheidszorg heeft meldingen ontvangen van vermoedelijke bijwerkingen van *Ephedra*-bevattende afslankmiddelen. De klachten bestonden voornamelijk uit hartkloppingen, een opgejaagd gevoel, hoofdpijn en slaperigheid. In Canada heeft het Ministerie van Volksgezondheid onlangs een verzoek gedaan om verschillende efedrinebevattende kruidenproducten van de markt te halen. Dit gebeurde naar aanleiding van een fors aantal meldingen van vermoedelijke bijwerkingen door deze producten. De meldingen omvatten beroerte, hartinfarcten, hartritmestoornissen, insulten en psychose. De vrijwillige terugtrekking gaat voornamelijk om niet-geregistreerde producten die *Ephedra* bevatten in combinatie met cafeïne of andere stimulantia. In ons land ligt het in de bedoeling om de status van *Ephedra*-bevattende producten te veranderen.

ducten ernstige gezondheidsrisico's hebben. De voorgestelde terugtrekking betreft niet-geregistreerde producten die vrij op de markt te verkrijgen zijn en voldoen aan de volgende criteria:

– Producten met een dosis van meer dan 8 mg efedrine per toedieningsvorm, dan wel producten met bijsluiters die meer dan 32 mg efedrine per dag adviseren of producten die gedurende meer dan 7 dagen gebruikt worden.

– Producten die efedrine of *Ephedra* bevatten in combinatie met stimulantia zoals cafeïne of andere substanties die het effect van efedrine of *Ephedra* kunnen versterken.

– Producten die worden aangeprezen voor gewichtsverlies, vermindering van eetlust, verhoging van de spanningstolerantie, anabole effecten, verhoging van de energie en andere stimulerende effecten.

De terugtrekking volgt op het advies in juni 2001 aan

Inspectie voor de Gezondheidszorg, sectie Geneesmiddelenbewaking, Postbus 16.119, 2500 BC Den Haag.

C.S.van der Hooft en prof.dr.B.H.Ch.Stricker, inspecteurs voor de Geneesmiddelenbewaking.

Correspondentieadres: C.S.van der Hooft.

de Canadese bevolking om producten te vermijden die *Ephedra* bevatten in combinatie met cafeïne of andere stimulantia. Dit advies werd uitgebracht nadat 60 vermoedelijke bijwerkingen van deze producten waren gemeld in Canada. Bijwerkingen die aan efedrine en *Ephedra* worden toegeschreven, zijn: beroerte, hartinfarct, hartritmestoornissen, insulten en psychose.

Sinds dit advies werd uitgebracht, is tenminste één faitaal verlopen ziektegeschiedenis toegeschreven aan het gebruik van een product met hoge concentraties efedrine en cafeïne.

Het Canadese ministerie raadt burgers nu aan om de betreffende efedrinebevattende producten terug te brengen naar het verkooppunt. De autoriteit heeft ook brieven verstuurd naar bedrijven die betrokken zijn bij de productie, distributie, import en verkoop van deze producten.

Beleid in Nederland. In Nederland zijn in oktober 2001 kamervragen gesteld aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over efedrine in afslankmiddelen. In haar antwoord staat dat de presentatie van de producten als middelen van natuurlijke, plantaardige oorsprong de suggestie kan wekken dat ze veilig zijn (www.minvws.nl/document.html?folder=393&page=16556). Het ministerie maakt nu plannen om de status van efedrinebevattende kruidenproducten te veranderen. Deze producten vallen vooralsnog niet onder de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening, maar onder de Warenwet. Niet uitgesloten wordt dat ze op korte termijn wel

zullen gaan vallen onder de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening. Veel van deze producten blijken namelijk bewerkte kruiden met farmacologisch actieve stoffen te zijn en zouden daarom als geneesmiddel moeten worden beschouwd. Registratie is dan vereist.

ABSTRACT

Ephedrine and Ephedra in weight-loss products and other preparations. – Ephedrine is a sympathicomimetic agent that stimulates the central nervous and cardiovascular systems and causes bronchodilatation. It is one of the alkaloids in the herb *Ephedra* which is the basis of several over-the-counter herbal products, among which a number of popular weight-loss products. The Dutch Inspectorate for Health Care has received reports of adverse reactions presumably associated with *Ephedra*-containing weight-loss products. These adverse reactions comprised mainly palpitations, stress, headache and insomnia. The Ministry of Health in Canada has recently requested a market recall of some ephedrine-containing herbal products in response to a large number of adverse reactions reported in association with these products. The adverse reactions included stroke, heart attacks, cardiac arrhythmias, seizures and psychotic disorders. The voluntary recall concerns especially products that were marketed without approval and contain *Ephedra* in combination with caffeine or other stimulants. In the Netherlands, the status of *Ephedra*-containing products is currently reconsidered.

Aanvaard op 17 mei 2002

Bladvulling

De scholen te Antwerpen

Te Antwerpen is thans de schepen, die aan het hoofd van de stedelijke onderwijszaken staat, Dr. v. DESGUIN, een medicus, die veel gevoelt voor schoolhygiëne. Aan hem is het te danken, dat de oplossing van het vraagstuk aldaar zoo geleidelijk plaats heeft. Reeds in 1878 werd het gezondheids- en geneeskundig opzicht der gemeentescholen door hem ingesteld en in 1882 gereguleerd.

Van gemeentewege ontvangen thans onderwijs circa 20.000 kinderen, verdeeld over 22 jongens- 18 meisjesscholen en 15 'kindertuinen' van verschillende grootte. De nieuwe lagere volksscholen worden tegenwoordig ingericht voor circa 600 kinderen, verdeeld over 12 klassen. De grootte en inrichting der lokalen komen ongeveer overeen met die, welke men te Amsterdam vindt in de nieuwere scholen; het maximum aantal leerlingen eener klasse is wat grooter. De ligging en verdeling der lokalen in de school is echter een andere. Men bestemt er blijkbaar grotere terreinen voor, zoodat de lokalen meer naast en minder boven elkaar behoeven te worden gebouwd en wel rondom een vierkante speelplaats, die daardoor zeer beschut is en zooveel ruimte biedt – n.l. 850 M² –, dat zij alle 600 leerlingen tegelijk kan bevatten. Wat niet van alle speelplaatsen bij scholen in ons land kan worden gezegd, er wordt ook druk gebruik van gemaakt in het midden van de schooltijden. Een gedeelte er van is overdekt met het oog op minder gunstig weer.

In de schoollokalen zijn verlichting, verwarming, ventilatie en het schoolmeubilair voldoende; zij geven mij geen aanle-

ding tot bijzondere opmerkingen. Wel trof ons bij het bezoek, dat voor aanschouwelijke hulpmiddelen bij het onderwijs zeer veel zorg is gedragen. Zoo vonden wij een groote verzameling grondstoffen, als allerlei soorten hout, metalen, steen en leer in natura, verder waren, voor het dagelijksch leven van belang, als brandstoffen en papier in verschillende qualiteit. Dit, om aan te toonen, dat het onderwijs zich in praktische richting beweegt en aan het voorstellingsvermogen der leerlingen wordt tegemoet gekomen. Zoo troffen wij er ook verschillende platen aan, die men bij ons in de kookscholen vindt, zooals de vleeschhouwerijplaat.

Iedere school heeft een gymnastieklokaal, waar elk kind per week twee uren gymnastiekonderwijs ontvangt. De schepen, Dr. DESGUIN, heeft thans het plan, om een inrichting voor stortbaden te maken voor elke groep van vier scholen, zoodat ieder leerling eens per week een bad kan krijgen. Het maken van deze badinrichtingen zal de stad 50.000 francs kosten. Reeds nu baden in den zomer de jongens onder leiding van een onderwijzer eens per week in een zwembassin. Op de kosteloze scholen wordt van particuliere zijde aan sommige leerlingen 'schoolsoep' gegeven; op één school van 650 leerlingen bijv. bedroeg dit getal verleden jaar 21. Eveneens worden aan sommigen kleeren verstrekt. Deze liefdadigheid wordt door het stedelijk bestuur ruim gesteund.

(Particuliere Correspondentie. Ned Tijdschr Geneeskd 1902; 46I:39-40.)